עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ו סמג לאוין ס ועשין ה טוש"ע או"ח סימן תרעג סעיף א:

יג ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:

יד ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף א:

טו ד מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סימן תרעב סעיף א:

טז ה מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ב:

יז ו ז מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע או"ח סימן תרעא סעיף ב:

יח ח ט מיי' שם הלכה ז ח טור שו"ע שם סעיף ה:

יט י מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הלכה א ג סמג שם טור שו"ע או"ח סימן תרע סעיף א:

כ כ ל מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה יג טוש"ע חו"מ סימן תיח סעיף יב:

כא מ טוש"ע או"ח סי' תרעא סעיף ו:

◆

מוסף תוספות

א. לאחר שכבתה. תוס' הרא"ש. ב. דאם איתא דטעמא דשבת משום דאם כבתה זקוק לה הוא. רשב"א. ג. וממילא אנא ידענא דבין בחול בין בשבת קאמר. תוס' הרא"ש. ואנא ידענא דכל שכן בשבת דא"א שיזקק לה. רשב"א. ד. בחנוכה. תוס' הרא"ש. ה. שמא יטה. תוס' הרא"ש. ו. דהאי דאין מדליקין בהם בשבת אינו מטעם דנר של חנוכה אלא משום של שבת, הא דקמ"ל מותר להשתמש לאורה. תוס' הרא"ש. ז. וממילא ידענא דבשבת אסור ובחול מותר, הלכך אי הוה אמר סתם הייתי אוסר בין בחול בין בשבת, ומדהזכיר שבת בדבריו, ש"מ שיש לו עוד טעם אחר בשבת שאין מדליקין, לבד מטעם דחול. תוס' הרא"ש. ח. וא"ת א"כ הא דאמר רב לקמן 'מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת', אמאי לא אמר רב סתם 'מדליקין בחנוכה'. תוס' הרא"ש. ט. דכל המקיל יש לנו לפרש דבריו שמיקל לכה"פ שנוכל. תוס' הרא"ש. י. להדליקה. תוס' הרא"ש. יא. רב ור' יוחנן ורב חסדא. תוס' הרא"ש. יב. [ו]אינו מדליק. פי' הר"ן. ליכא פרסומי ניסא ואין מצוה בהדלקתם. מרדכי. יג. דלא אמרו עד שתכלה רגל מן השוק אלא. רשב"א. (ד)דוקא בדורות שלהן שהיו מדליקין מבחוץ. פי' הר"ן. ואין היכר אלא לבני רה"ר, אבל. מרדכי. יד. יכול להדליק כל הלילה עד עמוד השחר. מרדכי. וכן נוהגים שם בני ישיבה [בצרפת] להדליק אחר שעומדים מבית המדרש. מאירי. טו. כל שעה ושעה זמניה הוא, דהא איכא פרסומי ניסא לאותם העומדים בבית. רשב"א. ולפי פי' זה יש לפרש דה"ק 'דאי לא אדליק מדליק' בחוץ עד ההיא שעתא, אבל בתר הכין אינו מדליק אלא בפנים, [דלדידהו] נמי ודאי משום דלא מצי למעבד היכירא לרה"ר לא נפטר מלעשות היכירא לו ולב"ב, דהא לקמן אמרי' דבשעת הסכנה מדליקה על [שלחנו]. ריטב"א. טז. לימים היוצאין. פי' הר"ן. יז. וא"ת ואכתי ניחוש שמא הסיטוהו, דהא קי"ל דגוי מטמא בהיסט כדאיתא במסכת טהרות, ואפי' כלי מוקף צמיד פתיל מטמא בהיסט וכו'. ריטב"א. יח. מטמא[ים] במשא. שיטה להר"ן.

ואין יכול להדליק בשבת[א] וי"ל דא"כ[ב] לא הוה צריך ליה למימר בין בחול בין בשבת כיון דחד טעמא הוא אלא ה"ל למימר א)אין מדליקין סתם[ג] מדקאמר בין בחול בין בשבת ש"מ שעוד יש טעם אחר בשבת שלא להדליק לבד מטעם חול והיינו שמא יטה וא"כ סבר דמותר להשתמש לאורה[ז] [ח]ומיהו רב דקאמר מדליקין בין בחול בין בשבת לא הוה מצי למימר מדליק סתם דה"א דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין שמא יטה[ט] דבסתמא לא הייתי אומר שום אדם יחמיר לאסור להשתמש[י] לאורה וכן הלכתא דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה כרב וכר' יוחנן ואביי נמי קיבלה ורב יוסף נמי משמע לקמן דס"ל הכי וכבתה אין זקוק לה דכולהו[יא] סבירא להו הכי ורב הונא יחיד הוא ולית הלכתא כוותיה:

דאי לא אדליק מדליק. אבל מכאן ואילך עבר הזמן[יב] אומר הר"י פורת דיש ליזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחרינא ולר"י נראה[יג] דעתה אין לחוש מתי ידליק[יד] דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים[טו]:

והמהדרין מן המהדרין. נראה לר"י דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו שכן יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד אפי' יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא[טז] שיסברו שכך יש בני אדם בבית: **מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ.** ומיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח חצר דאמר לקמן כ) חצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נרות ואמרי' נמי נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל אבל אי מניחים על פתח החצר אתי שפיר: **ובשעת הסכנה.** נראה לר"י דהיינו מכי אתו חברי לבבל כדאמר בפ' כירה (לקמן דף מה. ושם) מהו לטלטל שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא וא"ת דעל השלחן נמי יקחו אותו כדאמר בגיטין (דף יז.) רבה בר בר חנה חלש אתא חברא שקל שרגא מקמייהו וי"ל דאין רגילות כ"כ לחפש בבתים ל):

שהיה מונח בחותמו של כ"ג. [יז]אם כבר גזרו על הנכרים להיות[יח] כזבים מ) (נדה פ"ד דף לד.) צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא °הסיטו הכלי:

אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא אמר רב [א]פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר [ב]כבתה אין זקוק לה [ג]ואסור להשתמש לאורה אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא מינה לגירסא דינקותא וכבתה אין זקוק לה ורמינהו [ד]מצותה א)משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא [ה]דאי לא אדליק מדליק וא"נ לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: ת"ר [ו]מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים [ז]יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל ב)דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ת"ר ג)[ח]נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא [ט]צריך נר אחרת [א] להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך נר אחרת: מאי חנוכה דתנו רבנן [י]בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון [ב] ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו °כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה ד)תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב ה)[כ]גמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב [ל]הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור ו)אמר רבינא ז)(משום דרבה) זאת אומרת [מ]נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: ח)אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום

נר

אין זקוק לה. הלכך בחול שרי: **ואסור להשתמש לאורה.** שיהא ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטייה: **ולא קבלה.** שלא חשבו לסמוך על דבריו: **אי זכאי.** אילו הייתי זוכה ללומדה הייתי גורסה כששמעתיה ראשון: **גירסא דינקותא.** מתקיים יותר משל זקנה: **לשיעורה.** שיהא בה שמן כשיעור הזה ומיהו אם כבתה אין זקוק לה: **רגלא דתרמודאי.** שם אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן: **נר איש וביתו.** נר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד: **והמהדרין.** אחר המצות עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית: **כנגד ימים הנכנסים.** העתידים לבא: **ימים היוצאין.** שיצאו כבר וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאין: **פרי החג.** מתמעטים והולכים בקרבנות דפרשת פנחס ט): **מעלין בקדש ואין מורידין.** מקרא ילפינן לה במנחות בפרק שתי הלחם (דף צט.): **מבחוץ.** משום פרסומי ניסא. ולא ברה"ר אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר: **ואם היה דר בעלייה.** שאין לו מקום בחצר להניחה שם: **מניחה.** מבפנים כנגד חלון הסמוך לרה"ר: **הסכנה.** שהיה להם לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע"ז שלהם כדאמרינן בגיטין (פ"ב דף יז.): **נר אחרת.** לעשות היכר לדבר: **ואי איכא מדורה.** אם לא צריך נר אחרת לפי שמשתמש לאור המדורה ויש היכרא שהנר של מצוה היא: **ואי אדם חשוב הוא.** שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה: **צריך נר אחרת.** דאי לא לא הוי היכר: **מאי חנוכה.** על איזה נס קבעוה: **בחותמו** י). בהצנע וחתום בטבעתו והכיר שלא נגעו בו: ה"ג **ועשאום ימים טובים בהלל והודאה.** לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה: **גץ.** ניצוץ אישטינציל"ש: **פטיש.** קורנס גדול של נפחים: **בעל גמל חייב.** שלא היה לו להגדיל בחבילתו שתכנס לחנות: **בנר חנוכה פטור.** חנוני שברשות פירסום מצוה הניחה שם: **זאת אומרת.** הא דקתני בנר חנוכה פטור:

פסולה

מסורת הש"ס

א) [מס' סופרים פ"כ הלכה ד ועי' תוספות זבחים נו. ד"ה מנין ותוספות מנחות כ: ד"ה נפסלו], ב) [ברכות כח. יומא יב: עג. מגילה ט: כא: הוריות יב: מנחו' לט. לט.], ג) [מס' סופרים פ"כ הלכה ה], ד) ב"ק סב: ב"ב כו:, ה) ב"ק כב. סב:, ו) ב"ק סב: ע"ש, ז) [צ"ל משמיה דרבא], ח) [ב"ק סב:], ט) [במדבר כט], י) [מונח בחותמו. רש"ל], כ) [דף כג.], ל) [וע"ע תוס' לקמן מה. ד"ה מקמי'], מ) [לעיל יז:],

◆

גליון הש"ס

גמ' כל השמנים שבהיכל. עי' ברמב"ם פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח ועיין בתשובת בתי כהונה ח"א בבית ועד סימן א': תוס' ד"ה שהיה מונח וכו' שלא הסיטו. עיין לקמן דף פד ע"ב תוספות ד"ה שטהורים בזב:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמרא (להשתמש לאורה) תא"מ:

[ב] שם (ודלא להתענות בהון) תא"מ:

◆

לעזי רש"י

אישטינציל"א. ניצוצות.

◆

מוסף רש"י

גץ. אטנציל"א, היוצאה מן הברזל כשהפטיש מכה עליו (ב"ב כו.). **את הבירה.** בית גדול (ב"ק כב.). **בנר חנוכה פטור.** שמצוה להניחה ברה"ר לפרסומי ניסא (שם).

◆

תוס' ישנים

א) ובהא ליכא למימר דאי הוי אמר אין מדליקין סתם ה"א דהיינו בשבת[ד] ומשום דמותר להשתמש לאורה[ה] אבל בחול מדליקין דכבתה אין זקוק לה דא"כ[ו] לא ה"ל למימר אין מדליקין בחנוכה אלא בהדיא הל"ל נ"ח מותר להשתמש לאורה[ז]:

◆

רבינו חננאל

אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת. מ"ט קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. מיתיבי מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק, מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה. ושנינן לא, אי לא אדליק נר של חנוכה עדיין לא יאמר כבר עבר זמנה אלא מדליק עד דכלי ריגלא דתרמודאי, אי נמי [ל]שיעורא דשמן דנר חנוכה כמה הוא, כדי שיהא דולק משקיעת החמה עד שתכלה רגלא מתרמודאי. **ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו**, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין ב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מיכן והילך מוסיף והולך. פי' המהדרין, מהדרי מצות, כדאמרינן [ב"ק ט:] ולהדור מצוה עד שליש במצוה. **ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוך לרה"ר, ובשעת הסכנה מניחו על שולחנו** ודי. אמר **רבא וצריך נר אחר** לתשמישו. [ואי איכא מדורה לא צריך], ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאית ליה מדורה צריך נר אחר לתשמישו.